

Peter Robinson
Lijdensweg

2011
Uitgeverij XL
Leidschendam

1. Martha

Martha Browne arriveerde op een frisse middag aan het begin van september in Whitby, overtuigd van haar lotsbestemming.

Ze had onderweg de hele tijd uit het busraam getuurd en gezien dat het landschap steeds onwerkelijker werd. Op Fylingdales Moor balanceerden de sensoren van het radarwaarschuwingssysteem tegen raketaanvallen als reusachtige golfballen op de rand van de holes en de heide eromheen stond in volle bloei. Niet paars, zoals in liedjes altijd werd beweerd, maar een subtiel kastanjebruin vermengd met roze. Toen de heide plaatsmaakte voor golvende boerenakkers, net bevroren groene golven van de zee waar ze naartoe voerden, begreep ze wat Dylan Thomas bedoelde met 'vuur als gras zo groen'.

De zee en de lucht waren diepblauw, en het stadje lag tegen de baai genesteld, een legpuzzel van rode pannendaken die aan weerszijden werd geflankeerd door hoge rotswanden. Alles was veel te helder en intens om echt te zijn; het tafereel deed denken aan een landschapschilderij, op zijn eigen manier even vervormd als de korenvelden en nachtelijke sterrenhemels van Van Gogh.

De bus daalde hortend en stotend af naar de haven, en hield stil bij een klein station vlak bij Victoria

Square. Terwijl de chauffeur de bus achteruit een genummerd vak in manoeuvreerde, wierp Martha snel een blik op haar plattegrond en haar reisgids. Toen de deuren sissend opengleden, pakte ze haar weekendtas en liep ze achter de andere passagiers aan het perron op.

Martha vond het altijd erg spannend om op een nieuwe plek aan te komen, maar deze keer was het gevoel nog intenser dan anders. Vlak na aankomst bleef ze een tijdje als aan de grond genageld tussen de bussen met hun brommende motor staan en ademde ze de dieselwalm en de zoute zeelucht in. Het voelde aan alsof ze uitprobeerde of de omgeving bij haar paste, en dat was zeker het geval. Ze nam de lichte trillingen waar die haar komst in het wezen van de stad veroorzaakte. Anderen merkten zulke dingen misschien niet op, maar Martha wel. Alles en iedereen – van het zand op het strand tot de schuldige geheimen die toeristen met zich meedroegen – was op een of andere manier met elkaar verbonden en voortdurend onderhevig aan verandering. Het was net kwantumfysica, dacht ze bij zichzelf – ten minste, voor zover zij daar iets van begreep dan. Haar aanwezigheid riep rimpelingen en echo's op die mensen zich nog heel lang zouden blijven herinneren.

Ze voelde zich een beetje slap van de reis, maar dat

zou zo wel overgaan. Het eerste wat ze moest doen, was onderdak regelen. Volgens de reisgids bevonden de beste pensions en hotels zich in de buurt van West Cliff. De naam klonk haar vreemd in de oren, want ze wist dat ze zich aan de oostkust bevond, maar Whitby was gebouwd rond een knik in de kustlijn die naar het noorden draaide, en de stad werd door de monding van de rivier de Esk netjes in oost en west verdeeld.

Martha wandelde door New Quay Road langs Endeavour Wharf. In het estuarium glinsterde het slik als ingewanden in de zon. Bij de werf lag een verroeste scheepsromp – geen trawler, maar een of ander klein vrachtschip – en op het dek drentelden rauwe, ongeschoren mannen rond in een smerig T-shirt en spijkerbroek die touwen oprolden en dikke kettingen invetten. Bij de oude draaibrug die de oostelijke en westelijke kant van de stad met elkaar verbond stond een zwart schoolbord met daarop in krijt de vloedtijden gekrabbeld: 0527 en 1803. Het was een paar minuten voor vier; het werd alweer vloed.

Ze liep verder door St. Ann's Staith en liet haar hand over de witte metalen reling boven op de stenen muren van de kade glijden. In de modder lagen kleine bootjes vastgezogen, sommige amper groter dan een roeibootje met een zeil. Touwen trilden gonzend,

en dunne metalen masten ratelden in de zachte bries en glinsterden in de zon. De witte huizen aan de overkant van de smalle riviermond leken haast wilkeurig naast en boven op elkaar te zijn gezet. Boven op de rots stond St. Mary's Church, die al verschillende gedaanten had gehad sinds abt William de Percy de kerk daar tussen 1100 en 1125 had gebouwd. De abdij ernaast was zelfs nog ouder, maar verkeerde sinds Hendrik VIII de kloosters had opgeheven al ruim vierhonderd jaar in verval en inmiddels was er alleen nog maar een sombere ruïne over.

Martha was opgetogen, omdat ze nu in het echt de plekken te zien kreeg die ze alleen maar uit boeken kende. Ook had ze op een of andere manier het bizarre gevoel dat ze was thuisgekomen, een soort *déjà vu*. Alles deed ontzettend bekend aan en het voelde gewoon goed. Dit was de juiste plek; daarvan was Martha overtuigd. Ze zou later meer dan genoeg tijd hebben om East Cliff te bekijken, besloot ze, en ze richtte haar aandacht weer op de route die ze volgde.

De pubs, viskraampjes en souvenirwinkels links van haar maakten plaats voor speelhallen en het Dracula-museum; de beroemde graaf zou hier, in Whitby, voor het eerst voet aan wal hebben gezet. De straat liep in een boog weg van de havenmuur en om de rij

open loodsen langs de kade heen waar de vis werd geveild voordat hij naar de fabrieken werd vervoerd om te worden verwerkt. Kennelijk waren de vissers nog niet binnen, want er was op dat moment helemaal niets te beleven. Martha begreep dat ze hier regelmatig moest terugkomen om de mannen gade te slaan die hier hun vis in kisten ijs overhevelden voor de verkoop. Maar net als al het andere kon ook dat wel even wachten. Nu haar besluit eenmaal vaststond, had ze het gevoel dat ze zeeën van tijd had. Aandacht voor details was belangrijk, en zou haar helpen over de angst en twijfel die ze nog steeds had heen te stappen.

Bij een kraampje bleef ze staan om een bakje garnalen te kopen, die ze al wandelend opat. Ze verkochten er ook wulken, alikruiken en kokkels, maar die nam Martha nooit. Dat kwam door haar moeder, bedacht ze opeens. Wanneer Martha die vroeger tijdens een gezinsvakantie aan zee – meestal in Weston-super-Mare of Burnham-on-Sea – wilde proeven, zei haar moeder altijd dat het vulgair was om dergelijke dingen te eten. Ze had ook altijd echt geloofd dat dat zo was. Wat kon er nu vulgairder zijn dan een prikkertje in de vochtige opening van een piepkleine, slakachtige schelp steken om er een wezen uit te peuteren dat zacht en slijmerig was als snot? Nu zou ze er niet meer mee zitten. Ze was veranderd.

Dat wist haar moeder niet, maar het was wel zo. Nu zou ze waarschijnlijk zo een kreeft kunnen openbreken en het vlees eruit zuigen. Haar moeders woorden bleven echter door haar hoofd spoken. Hoe langer ze erover nadacht, des te duidelijker het tot haar doordrong dat het niet zozeer de handeling zelf was die haar moeder vulgair vond als wel de associatie met een bepaalde klasse. Alleen gewoon volk reeg tijdens de vakantie in een badplaats wulken en alkruiken aan een prikkertje.

Een stem die in een van de speelhallen bingogetallen aankondigde, verstoorde haar gedachtegang: 'Alle vijven, oude wijven, vijfenvijftig... Dubbele enen, in de benen, nummer elf.' Het met een microfoon versterkte geroep galmde door de lege veilingloodsen. Martha kwam langs de muziekstand en sloeg Khyber Pass in, die via West Cliff naar boven voerde. Boven aan de rotswand wandelde ze onder de reusachtige walviskaak door die daar stond opgesteld als een poort die toegang gaf tot een andere wereld. Het was een warme dag en toen ze de steile heuvel had beklommen, zweette ze. Ze streek met haar hand over het gladde, warme, door het weer donker gekleurde bot en huiverde. Als dit alleen maar de kaak was, moest het dier echt gigantisch zijn geweest: een ware leviathan. Toen ze in de schaduw ervan liep, stelde ze zich voor dat ze Jona was die uit de bek

werd gespuugd. Of ging ze juist de andere kant op en liep ze de maag van de walvis in?

Ze zag de oude plaatjes van het Bijbelverhaal op de zondagsschool weer voor zich: de walvis had er vanbinnen ontzettend uitgestrekt en donker als een kathedraal uitgezien, met ribben als gewelven. Daar zat de arme Jona dan helemaal alleen. Ze hoorde in gedachten zijn geschreeuw door de holle ruimte galmen. Zat er wel echt zo'n enorme lege holte in een walvis? Zou het er niet eerder een verwrongen chaos van buizen en gezwollen, kloppende organen zijn, net als bij mensen?

Ze probeerde zich te herinneren hoe het verhaal ook alweer ging. Had Jona niet geprobeerd aan zijn lotsbestemming te ontkomen door naar Tarsis te vluchten, terwijl hij zich eigenlijk had moeten uitspreken tegen de slechtheid in Nineve? Toen was er een vreselijke storm opgestoken en hadden de zeelui hem overboord gegooid. Hij had drie dagen en drie nachten in de buik van een grote vis doorgebracht, totdat hij om redding bad en het beest hem op het land spuugde. Daarna had hij zijn lotsbestemming aanvaard en was hij naar Nineve getrokken. Ze wist niet meer precies hoe het verhaal verderging. De mensen daar hadden berouw getoond en werden gespaard, en dat beviel Jona niet echt na alles wat hij had moeten doorstaan, maar Martha kon met de beste wil

van de wereld niet zeggen hoe het verhaal afliep. Toch kwam het haar bijzonder toepasselijk voor. Zij had zich aanvankelijk ook tegen haar lot verzet, maar nu had ze haar lotsbestemming, haar taak, geaccepteerd. Ze was op weg naar Nineve, waar het kwaad welig tierde, en deze keer zou er beslist geen genade volgen.

Vlak achter de walviskaak staarde het standbeeld van kapitein Cook zelfverzekerd met opgerolde zee-kaarten onder zijn arm uit over zee. Cook had het zeemanschap geleerd op de kolenschepen van Whitby, zo had Martha ergens gelezen, en de schepen die onder zijn commando heroïsche tochten naar de Stille Zuidzee hadden gemaakt, waren hier gebouwd, op de plek waar de verroeste scheepsromp voor anker lag in de lager gelegen haven. De *Endeavour* en de *Resolution*. Degelijke namen, vond ze.

De Royal Crescent, die in een fraaie halve cirkel liep en uitkeek op zee, telde verschillende door particulieren gerunde hotels waar nog kamers vrij waren, maar ze waren te duur. Ze moest misschien wel een week of twee blijven en alles boven tien pond per nacht was te prijzig. Het was jammer, want deze hotels waren waarschijnlijk veel comfortabeler dan wat zij vermoedelijk zou krijgen. Een kamer met een bad en een kleurentelevisie was gewoon te veel gevraagd. En als je uitzicht op zee wilde, kostte het ook altijd